

Beoordeling Nadere Uitwerking RAK, gemeente Voerendaal.

Notitie als bijlage bij de brief.

EC de Omslag u.a.

De Energie coöperatie De Omslag u.a. is een burgerinitiatief dat, na een oproep en een aanzet door de gemeente Voerendaal, eind 2018 is opgericht.

In de coöperatie zijn leden met diverse professionele achtergrond vertegenwoordigd. Het geeft ons een brede kijk op de aanstaande transitie.

Wij hebben kennis genomen van het ter visie gelegde beleid aangaande de ontwikkeling van grootschalige energieopwekking in Voerendaal.

Het voorgenomen beleid is door ons met plezier gelezen. Het is doorwrocht en doet recht aan enerzijds de transitie-opgave, anderzijds zijn de ruimtelijke aspecten duidelijk meegewogen.

De door de gemeente gekozen aanpak wordt door de Omslag omarmt en we maken bij andere gemeenten reclame daar voor.

Desondanks zijn er een aantal punten waar we een aanscherping of verduidelijking voorstaan. In deze brief willen wij aangeven op welke punten wij het beleid graag aangepast zouden zien.

RAK Palet

Het regionaal afwegingskader dateert van januari 2019. Sinds is er het nodige gebeurd en is het kader op een aantal punten achterhaald.

Belangrijkste ontwikkelingen zijn: het sluiten van een klimaatakkoord (van juni 2019) en de landelijke uitrol voor het opstellen van regionale energie strategieën (juli 2020).

We kunnen het RAK echter als basis blijven zien, voornamelijk omdat het RAK door de hele parkstad als basis wordt gebruikt.

Het belangrijkste punt van gemis in het RAK is de participatie van de burger: op welke wijze kan de burger mee doen met de transitie.

Er wordt momenteel niet alleen aandacht gevraagd voor een actieve tweezijdige dialoog met de omgeving. Er wordt ook een participatiewaaijer aangegeven.

Dit is relevant omdat in het klimaatakkoord is aangegeven dat projecten ten minste 50% coöperatief zou moeten worden ontwikkeld en dat er een omgevingsfonds moet worden opgericht.

Dit is de betreffende passage:

De passage over 50% lokaal eigendom in het Klimaatakkoord

Om de projecten voor de bouw en exploitatie van hernieuwbaar op land in de energietransitie te laten slagen, gaan in gebieden met mogelijkheden en ambities voor hernieuwbare opwekking, partijen gelijkwaardig samenwerken in de ontwikkeling, bouw en exploitatie. Dit vertaalt zich in evenwichtige eigendomsverdeling in een gebied waarbij gestreefd wordt naar 50% eigendom van de productie van de lokale omgeving (bewoners en bedrijven). Investeren in een zon -en/of windproject is ondernemerschap. Dat vergt ook mee-investeren en risico lopen. Het streven voor de eigendomsverhouding is een algemeen streven voor 2030. Er is lokaal ruimte om hier vanwege lokale project-gerelateerde redenen van af te wijken. Hierbij wordt ook in acht genomen de bijzondere positie van de waterschappen, die zowel lokale ontwikkelaar zijn als decentrale overheid met een verduurzamingsopgave van hun eigen bedrijfsprocessen.

Nadere uitwerking RAK Gemeente Voerendaal

Het is goed dat er in Voerendaal een nadere uitwerking heeft plaats gevonden en aanvullende voorwaardelijke regels zijn gesteld aan de grootschalige energieopwekking in Voerendaal.

In deze nadere uitwerking van het RAK zijn de vrij algemene uitgangspunten uit het Palet RAK verder uitgewerkt. Er wordt meer inhoud gegeven aan landschappelijke inpassing, participatie en een social return.

Het is zaak op deze punten in te gaan (in volgorde van de nadere uitwerking):

Visie.

We onderschrijven de beschreven visie in algemene zin, maar willen op een aantal punten wel dieper in gaan, opdat uw visie kan worden verduidelijkt en aangescherpt. Ze schiet in onze ogen op sommige plaatsen te kort.

Wind

Wij zien geen mogelijkheden voor wind binnen de gemeente Voerendaal.

Afgezien van de beperkingen die gesteld zijn aan de ligging binnen het nationaal landschap Zuid Limburg: De relatieve dichtheid van de kernen en de verspreid liggende woningen maakt het onmogelijk grootschalige windturbines in Voerendaal op te richten.

Desalniettemin zal in Parkstadverband gezocht moeten worden naar mogelijkheden. Want zonder een belangrijke bijdrage van wind zal de druk op de randgemeenten, om méér bodem-areaal ter beschikking te stellen voor Zon op Land toe nemen. Het stimuleren van wind in parkstadverband maakt de energieproductie dus minder afhankelijk van de zon.

Dat is niet alleen niet goed voor behoud van de bodemkwaliteit of van het landschap. Door het

inzetten van windturbines zal bovendien een meer gelijkmatige energieproductie kunnen plaats vinden, want de wind waait ook als de zon achter de horizon is verdwenen.

Zakelijk gezien zijn windturbines overigens ook te prefereren, omdat daar vaak een betere businesscase van is te maken. Wij merken op dat we samen met energie coöperatie Heerlen Duurzaam optrekken bij het project in parkstad zuid.

Wij worden daarbij ondersteund door REScoop Limburg, de Limburgse koepel van energie coöperaties.

Zon

Wij onderschrijven de visie voor het gebruik van de zonneladder. Die ladder is sterk. Per saldo betekent het toepassen van de zonneladder echter dat de parkstad, met zijn dichte stedelijke bebouwing, op grote schaal zal moeten investeren in het verbeteren van de randvoorwaarden voor 'Zon op Dak'. Het spreekt voor zich dat hoe meer 'Zon op Dak' wordt opgewekt, hoe minder het nodig zal zijn 'Zon op Land' te leggen

Zon op Dak: Bedrijven

Om maar met de conclusie te starten: Verbetering van randvoorwaarden is nodig, met name voor bedrijven.

We kunnen aan de daken van de bedrijfsterreinen binnen de parkstad zien, dat de SDE regeling voor Zon op Dak niet erg succesvol is. Dat is ook het geval in Voerendaal.

Want hoewel veel daken gebruikt worden voor de afdekking van het gebruik achter de eigen meter: de opgave voor Zuid Limburg is veel groter dan slechts de compensatie van eigen gebruik.

De relatief oude daken van de bedrijven binnen de Parkstad blijken minder geschikt voor grootschalige ontwikkeling van Zon op Dak. De SDE regeling is onvoldoende aantrekkelijk voor deze oude en vaak ook kleinere daken. Om de druk op het landschap binnen de perken te houden zal naar onze mening voor heel Zuid Limburg een faciliteit moeten worden opgericht om de bedrijven te ondersteunen.

Zon op Dak: Particulieren

Ook particulieren zullen méér moeten doen. De panelen worden nog jaarlijks goedkoper en er zijn eigenlijk geen goede redenen meer om de panelen níet te leggen. Er zal ook bij particulieren een schepje bovenop moeten: Het zonnepanelenproject parkstad zal een veel uitgebreidere fase 2 moeten krijgen.

Zon op Dak: Overige daken

Stichtingen, woningbouwverenigingen, de gemeente zelf: alle daken zijn belangrijk en ook voor deze daken geldt: er zal voor deze categorie daken een extra inspanning geleverd moeten worden.

Zon op Land

De gemeente heeft, als taakstellende bijdrage aan de regionale energieopgave, een bod gedaan voor de opwekking van 30MWh. Voerendaal legt daarmee een ambitieus bod neer en Voerendaal zou daarmee het voortouw nemen in de energie-transitie van de parkstad.

De opgave wordt door Voerendaal gerealiseerd met 'Zon op Land'. De optie voor Zon op Land is echter de vierde sport in de zonneladder. Die trede kan gebruikt worden als de ontwikkelaars van de projecten bijzonder rekening houden met de kwetsbaarheid, van het behoud van de vruchtbaarheidswaarde van de grond en het kostbare landschap niet schaden.

Op basis van de nadere uitwerking is ten behoeve van de categorie 'Zon op Land' een zonnekaart opgesteld waarop kleinere en grotere locaties zijn aangegeven.

Wij hebben de kaart en toelichting beoordeeld als een bijzonder krachtige studie, die in de basis recht doet aan de opgave en in evenwicht is met het kostbare landschap.

We zien echter groot onderling verschil tussen de beschreven locaties en onwillekeurig zijn er sterkere en zwakkere plekken op de kaart aan te wijzen.

Momenteel zijn er 4 initiatieven bij de Omslag bekend, waarmee de opgave van Voerendaal kan worden gerealiseerd:

1. Heugdenweg
2. Karstraat
3. Ransdalerweg
4. Steenenis

Dit lijken ons individueel sterke locaties, welke al dan niet met (extra) beplanting onttrokken kunnen worden aan het zicht, zonder afbreuk te doen aan de landschapservaring.

Oost-West vs Zuid opstelling

De Nadere Uitwerking gaat niet inhoudelijk in op mogelijke businesscases. Toch zijn er een aantal ontwikkelingen die van belang zijn bij de beoordeling van de Nadere Uitwerking:

Voor de productie van elektriciteit is een oost-west opstelling te prefereren. De middagpiek, van een zuid-opstelling wordt afgevlakt, waardoor het net minder zwaar belast zal worden. Ook wordt bij een oost-west opstelling in de ochtend en de avond relatief méér elektriciteit geproduceerd.

In het kader van de netbalans en de beperkte capaciteit in Zuid Limburg stelt Enexis een dergelijke opstelling min of meer als standaard voor.

Gevolg van die keuze is dat de verdiensten minder zullen zijn. Ter compensatie zullen de terreinen dichter moeten worden belegd met zonnepanelen. Als gevolg van deze dichter bezetting krijgt de

grond onder de panelen minder zon. Dit zal vrijwel zeker ten koste gaan van begroeiing, van grondkwaliteit, biodiversiteit en erosiebestendigheid.

Zon op Land naar het zuiden gericht geeft méér mogelijkheden voor biodiversiteit en begroeiing. Maar legt dus relatief zwaar beslag op de capaciteit van de aansluitstations.

De ecologische aspecten van deze keuze blijven nog onderbelicht. Ons advies is om aanbevelingen dienaangaande uit recent, deels nog lopend, landelijk en internationaal onderzoek meer expliciet mee te (doen) wegen in de planvorming en in de weging van projectvoorstellen.

De vraag is het of het verstandig is de keuze voor de opstelling over te laten aan de projectontwikkelaars.

De beschreven nadelen van de oost-west opstelling gelden alleen voor 'Zon op Land'.

Voor 'Zon op Dak' is het juist voordelig het dak geheel te benutten. Vandaar nogmaals onze oproep faciliteiten te scheppen voor 'Zon op Dak'

Ruimtelijke eisen, profijtbeginstel

In wezen wordt door de gegeven zonnekaart ruimte gegeven aan een economische ontwikkeling. De eigenaar van deze landbouwgrond ziet met de komst van de zonne-kaart ineens de waarde van zijn grond vermeerderen. In woningbouwtermen: de 'koude' grond wordt 'warm'.

De gelukkige eigenaren van de betreffende percelen zien ineens aanbieders op hun erf met mooie verhalen en hoge grondvergoedingen.

Het zou ook zo maar zijn dat een grondeigenaar wordt benaderd door meerdere partijen en zo sprake is van speculatie. Dit is een ongewenste ontwikkeling.

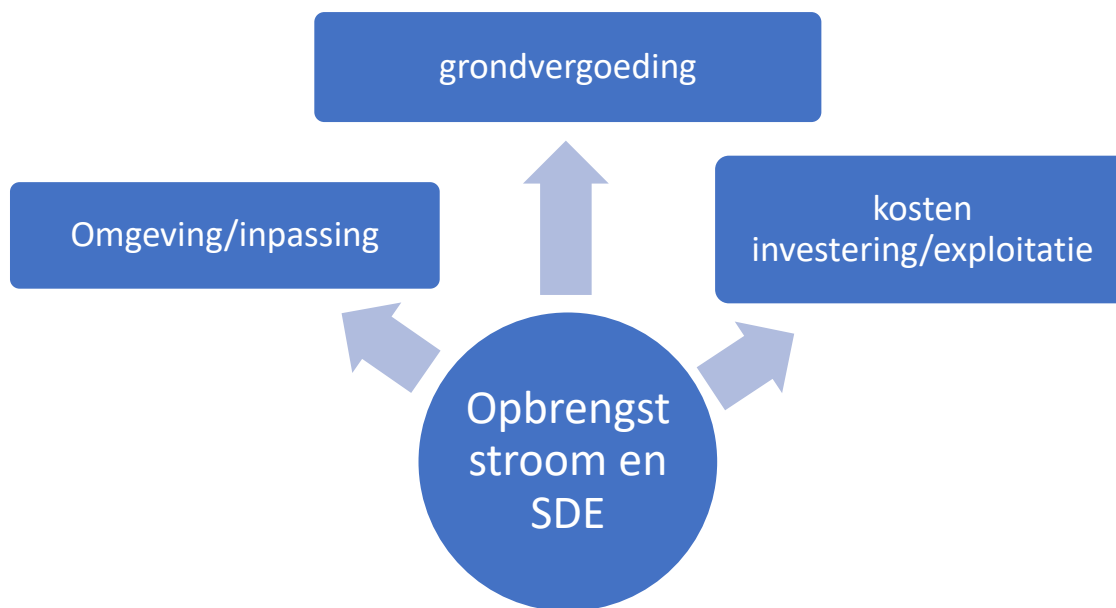
In ons kostbare landschap vinden wij namelijk dat er een redelijk evenwicht moet zijn tussen deze grondvergoeding, de inpassingsvoorwaarden (inkleding met begroening, het verbeteren van de biodiversiteit, het voorkomen van erosie, het bescherming landschapspark) en het vullen van een sociaal omgevingsfonds.

Financieel model:

Het geheel van geldstromen binnen een zonnepark-project, staat onder druk van een steeds lager wordende SDE vergoeding en de risicobereidheid van financiers (zoals die van een energie coöperatie) om te investeren in een projecten met hoge kosten aan omgeving en inpassing.

De rentabiliteit van een zonepark bepaald wordt door de resultante uit:

Opbrengst aan stroom (incl SDE) - Kosten investering – 'omgevings' kosten - Hoogte van de grondvergoeding:

Bij de beoordeling van de plannen zal aan dit evenwicht aandacht gegeven moeten worden.

Er zal daarom bij de beoordeling van de in te dienen plannen een evenwichtig en gelijkwaardig beoordelingskader nodig zijn om de plannen op een juiste wijze te beoordelen en eventueel aanscherpende voorwaarden te stellen.

Het verschil in belang

De nadere regels geven invulling aan de verschillende wijze waarop tegen een zonnepark wordt aan gekeken. Het belang van de ondernemer moet worden afgezet tegen dat van de omgeving.

Er is sprake van een afweging van drie belangen. Kort gezegd: tussen mijn, jouw en ons belang

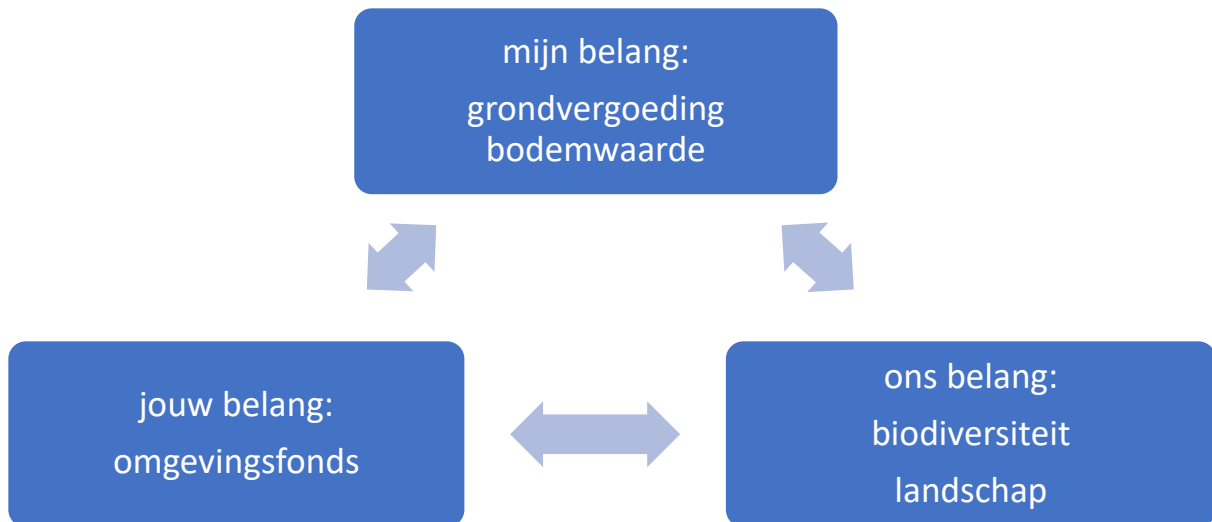
- Mijn: de persoonlijke waarde van de grondeigenaar (grond vergoeding en behoud bodemwaarde)
- Jouw: hoe betrek je de burens en de directe omgeving, wat hebben zij er van? (omgevingsfonds)
- Ons: de algemene waarden (behoud biodiversiteit en landschap)

Een grondeigenaar die én zijn grond wil beschermen én een grote grondvergoeding bedingt, zal de businesscase zodanig zwaar belasten dat er geen geld meer over is voor een omgevingsfonds of een investering in het landschap.

Intensieve burgerparticipatie zou daar een antwoord op kunnen geven. Vooral de gemeenschap van Ransdaal zal betrokken moeten worden in de projecten. Drie van de vier projecten liggen immers bij Ransdaal.

Kortom: Er zal een verstandig evenwicht gevonden moeten worden in deze driehoek van uitkeringen uit de winst van het zonnepark.

Het drievoudig belang:

Voor het extreme beeld: Een maximale opbrengst aan energie, bij het geringste areaal aan (landbouw)grond, wordt bereikt op onderstaande manier:

Beeld: Schinveld 2021. Marginale inpassing, panelen mannetje aan mannetje, simpele onder-constructie, geen begroeiing onder de panelen. Voldoende opbrengst voor omgevingsfonds en ruime grondvergoeding, alles ten koste van biodiversiteit, erosie en wellicht het landschap....

Onderliggend Enexis netwerk

Opgemerkt wordt dat de meeste locaties nogal ongunstig van een Enexis-aansluiting liggen. Het knooppunt Schoonbron, waarop de drie van de vier locaties zullen worden aangesloten, zou eigenlijk ontzien moeten worden vanwege de beperkte capaciteit. Dit knooppunt zou gedeeld moeten worden met de omliggende gemeenten: Gulpen-Wittem, Valkenburg aan de Geul en Eijsden Margraten.

Ons is onbekend in hoeverre de claim van Voerendaal de buurgemeenten in de problemen brengt, bij de vervulling van hún bod.

Ten aanzien van de beperkte capaciteit van station Schoonbron merken we op dat elke initiatiefnemer van een energieproject voor Zijn eigen aansluitkabel' moet zorg dragen. Onvermijdelijk leidt dit tot verspilling en versnippering.

Het ware aan te bevelen een nieuwe backbone te leggen, van Heerlen via Ten Esschen, Barrier, Klimmen, Hulsberg, Schimmert naar Beek. Deze ader zou de toekomstige ontwikkeling van elektrisch vervoer, warmtetransitie met warmtepompen, moeten kunnen dragen. Naar onze overtuiging ligt daar een taak van de genoemde gemeenten, samen met Enexis. De 300 tot 350 miljoen die we in Limburg beschikbaar hebben gesteld zou voor een deel naar deze backbone moeten gaan.

Vooralsnog is voor de ontwikkeling van de drie grootste PV locaties in Voerendaal een kabel over Ten Esschen naar Barrier voldoende. Met een MLOEA aansluiting zou de aanleg van dit eerste deel van de backbone absoluut synergie opleveren.

Voerendaal loopt momenteel voorop in de ontwikkeling van 'Zon op Land' en zou, noblesse oblige, daarom het voortouw kunnen nemen in de aanleg van de nieuwe ondergrondse backbone. En daarmee de voorliggende projecten een boost geven.

Lokaal Eigendom

Zoals aan het begin van deze brief al gezegd: Lokaal Eigendom is een aspect dat in de nadere regels van Voerendaal inhoud moet krijgen.

Recente ontwikkelingen geven aan dat het eigendom van duurzame energie projecten steeds vaker naar buitenlandse investeerders gaan. Voor wat betreft het draagvlak onder de transitie en de participatie in energieprojecten is dit geen gunstige ontwikkeling: het landschap wordt immers lokaal aangetast en de centjes worden elders verdiend.

Door als voorwaarde te stellen dat minimaal 50% van een projecten in coöperatief lokaal eigendom moet komen zal er inherent een evenwicht gevonden worden tussen de belangen van de grondeigenaar en de omgeving.

Tegelijk zou de energie coöperatie meeliften met de vaak gunstige financiële voorwaarden die projectontwikkelaars kunnen bedingen bij de banken en kunnen inkoopvoordelen worden gehaald bij leveranciers. Dit zou de rentabiliteit van de projecten verbeteren en gelijk het draagvlak voor de projecten worden vergroot.

Ten aanzien van lokaal eigendom merken wij op dat eigendom verder gaat dan een uitsluitend financiële participatie.

Er zijn voldoende voorbeelden van burgerparticipatie waar bewoners slechts financieel kunnen participeren. Zij hebben dan wellicht 15 jaar een redelijk rendement op hun ingelegde centjes. Het eigendom van en de zeggenschap over de installatie blijft in dat geval echter volledig bij een externe investeringsmaatschappij. Na 15 jaar, als alle leningen afgelost zijn, kan de gemeenschap nergens op terugvallen. En is er lokaal geen vermogen opgebouwd.

50% participatie is dus zeker niet hetzelfde als 50% coöperatief lokaal eigendom!

De laatste regel in de nadere uitwerking op het RAK geeft absoluut onvoldoende houvast om plannen tegen dit licht te beoordelen. Deze regel is voor ons de belangrijkste en hij is nu onvoldoende uitgewerkt.

In REScoop verband hebben we met de opstellers van de RES 1.0 voor Zuid Limburg gesproken en de RES Noord en Midden Limburg als voorbeeld genoemd.

Omdat de RES 1.0 echter niet eerder dan de zomer is te verwachten, is het zinvol om in de nadere uitwerking van Voerendaal méér aandacht te geven aan participatie in het algemeen en coöperatief lokaal eigendom in het bijzonder.

Geheel hoofdstuk 2 van de concept RES Noord en Midden Limburg is wat ons betreft over te nemen.

Energie coöperaties

Ten aanzien van Energie coöperaties is het nog zaak om op te merken dat er vele vormen zijn van energie coöperaties. Zo zouden bij voorbeeld een aantal ondernemende grondeigenaren zich kunnen verenigen en een coöperatie oprichten, zonder de burger verder te betrekken. Dit is niet de zin van de alinea in het klimaatakkoord.

Wij stellen voor om in de nadere regels op te nemen dat een energie coöperatie als zodanig wordt gezien als zij de 7 voorwaarden van 'het ICA Charter' onderschrijven.

voorwaarde	inhoud
Open en vrijwillig lidmaatschap	Iedereen kan lid worden
Democratische controle door de leden	De Algemene Ledenvergadering beslist
Economische participatie van de leden	De leden kunnen investeren in de coöperatie
Autonomie en onafhankelijkheid	De EC is alleen van de leden
Onderwijs, vorming en informatieverstrekking	de EC steunt kennis ontwikkeling van haar lede
Samenwerking tussen coöperaties	Wij werken samen met andere burger-/E-coöperaties
Betrokkenheid van de gemeenschap	De EC zet de opbrengsten in voor de omgeving

Vertaald uit: <https://www.rescoopv.be/sites/default/files/REScoop.eu%20charter.pdf>

Het belangrijkste gevolg van deze regels is dat het collectief van leden van de energie coöperatie het eigendom beheerd en de opbrengst inzet voor andere energieprojecten of anderszins naar de omgeving laat vloeien. De installatie blijft daardoor eigendom van de coöperatie, ook als na 15 jaar de SDE regeling afloopt en alle financieringen zijn afbetaald. De revenuen blijven daardoor in de regio. (voor het percentage dat aan eigendom is genomen, conform klimaatakkoord dus ten minste 50%)

Waar het gaat om projecten 'Zon op Dak' zou een energie coöperatie kunnen worden gevormd door de ondernemers van het bedrijfsterrein, of van een verzameling bedrijfsterreinen.

De verdiensten uit de verkoop van stroom zou een dergelijke coöperatie dan bij voorbeeld in het betreffende industriegebied kunnen laten vallen. Op deze wijze worden ondernemers uitgenodigd samen te werken. Ze worden geprikkeld na te denken over hun eigen energiegebruik, het installeren van batterijen of het verhandelen van stroom onderling.

Het is dus niet zo dat er alleen burger coöperaties kunnen bestaan. Van belang is echter dat energiecoöperaties voldoen aan de 7 coöperatieve uitgangspunten van het ICA.